

Literárni vedci v sebakritike

(Z archívov slovenskej literárnej vedy I.)

Dušan Teplan

Katedra slovenskej literatúry

Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre

Literary Scholars in Self-Criticism (From the Archives of Slovak Literary Science I.)

Litikon, 2016, Vol. 1, No. 1, pp. 91-105

The arrival of communism in Czechoslovakia in 1948 considerably influenced the affairs in literary science. Today this fact is documented by self-criticism in which a part of the literary scholars strongly refused their own previous activity and at the same time they committed themselves to developing the principles of Marxism and Leninism.

Keywords: self-criticism, communism, literary science

Nástup komunistického režimu v Československu po februári 1948 vyvolal zásadné zmeny vo všetkých oblastiach spoločenského, kultúrneho i vedeckého života. Situácia sa začala hneď od začiatku meniť aj v slovenskej literárnej vede, ako to popri iných dokumentoch ilustrujú sebakritiky popredných bádateľov vtedajšej doby. Z týchto materiálov je zrejmé, že ak chceli vo výskume literatúry pokračovať aj ďalej, zo svojej dávnej i nedávnej minulosti museli odmietnuť všetko, čo odporovalo hlavným ideologickým princípom nového zriadenia. Za smerodajné mali považovať už len princípy marxizmu a leninizmu, ktoré po zmene režimu nadobudli kľúčové postavenie aj na poli vedeckého bádania.

Spomedzi literárnych vedcov boli požiadavke sebakritiky pomerne rýchlo vystavení hlavne pracovníci Literárnovedného ústavu Slovenskej akadémie vied a umení v Bratislave (od roku 1953 Ústav slovenskej literatúry Slovenskej akadémie vied). Azda najvýraznejšie sa to prejavilo v lete roku 1950, keď museli vyhovieť oficiálnej smernici pre sebakritiku všetkých zamestnancov akadémie, ktorá vznikla po IX. zjazdoch Komunistickej strany Československa (1949) a Slovenska (1950). To, že išlo o pomerne vážnu situáciu, dokumentujú sebakritické hodnotenia najmä tejto štvorice bádateľov: Oskár Čepan (vtedy Čeppan), Jozef Felix, Viktor Kochol a Nora Krausová (rod. Beniaková, vtedy Kocholová).

Ťažko už dnes zistiť, či o svojich chybách z minulosti hovorili v zhode s vnútorným presvedčením a do akej miery sa len pokúšali naplniť formálne predpisy, no v kontexte dobových pomerov mali ich sebakritiky vyjadrovať hlavne nové smerovanie slovenskej literárnej vedy. Nie je prekvapujúce, že napríklad taký Viktor Kochol veľmi príkro odsúdil literárnovedný štrukturalizmus, hoci ešte krátko pred rokom 1948 z tohto výskumného smeru otvorene čerpal. Rovnako dôsledná

sa vtedy usilovala byť aj jeho manželka Nora Kocholová, pre ktorú bola nová situácia o to komplikovanejšia, že za jednu z príčin minulých zlyhaní musela označiť svoje rodinné zázemie. (Ako je dobre známe, takýmto spôsobom sa mala kriticky vysporiadať najmä s pôsobením svojho otca Valentína Beniaka na čele Spolku slovenských spisovateľov počas rokov 1939 – 1945.)

Fakt, že pod tlakom komunistického režimu neboli len literárni vedci zo Slovenskej akadémie vied a umení, potvrdzuje sebakritika Milana Pišúta, ktorý v čase jej napísania pôsobil ako profesor literatúry na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského (vtedy Slovenskej univerzity) v Bratislave. Aj jeho príspevok však ilustruje rovnaký proces zmien vo fungovaní slovenskej literárnej vedy na prelome štyridsiatych a päťdesiatych rokov 20. storočia. Z tohto hľadiska ide o ďalší významný dokument, ktorý môže zásadne obohatiť naše poznanie daného obdobia.

ÚVOD

.....

Slovenská akadémia vied a umení v Bratislave, Štúrova ul. 7.

Číslo: 2510/50.

V Bratislave dňa 29. júna 1950.

Vec: Kritika a samokritika vedeckých pracovníkov SAVU.

Všetkým predsedom a vedeckým pracovníkom
vedeckých ústavov SAVU.

Podľa rozhodnutia Správneho zboru uskutoční sa kritika a samokritika všetkých predsedov ústavov, riaditeľov, asistentov a pomocných asistentov vedeckých ústavov SAVU dňa 6. júla 1950 o 8.00 hod. v zasadacej sieni SAVU.

Všetci predsedovia, riaditelia, asistenti a pomocní asistenti sú povinní bezpodmienečne osobne sa dostaviť a predniesť kritiku svojej činnosti podľa smerníc, ktoré sa pripájajú k tomu to obežníku.

Samokritiku treba vypracovať písomne a po prejave ju odovzdať.

Univ. prof. Dr. Štefan Luby v. r.
tajomník Správneho zboru

Univ. prof. Dr. Andrej Sirácky v. r.
predseda Správneho zboru

Za správnosť vyhotovenia: X¹

Smernice pre kritiku a samokritiku vedeckých pracovníkov SAVU.

Pripomínajúc, čo bolo na adresu vedeckej práce a vedeckých pracovníkov a najmä na adresu ideologického zamerania ich činnosti povedané na IX. zjazde KSČ² v Prahe v referátoch prezidenta Klementa Gottwalda a ministra informácií a osvety V. Kopeckého, ďalej v poslednej dobe v Bratislave, najmä na IX. zjazde KSS³ v referátoch podpredsedu vlády a predsedu KSS V. Širokého a gen. taj. KSS Št. Baššovanského, zvolávame na deň 6. júla 1950 o 8.00 hod. ráno do zasadacej siene SAVU schôdzku predsedov a interných vedeckých pracovníkov vedeckých

ústavov SAVU, na ktorej kriticky a sebakriticky zhodnotíme činnosť našich vedeckých pracovníkov ústavov za posledné 2 roky.

Zmysel a obsah kritiky a samokritiky je daný spomínanými referátmi a stručne to možno vyjadriť tak, že v kritike a samokritike majú sa odhaliť ideologické nedostatky v práci jednotlivých vedeckých ústavov z hľadiska marxizmu-leninizmu a budovateľských úsilí našej ľudovodemokratickej republiky.

Upozorňujeme, že zmyslom kritiky a samokritiky na tomto našom zasadnutí je to, aby sa zlepšila práca našich ústavov, aby sa zvýšila ideologická a vedecká úroveň našej práce a aby sa tak dostala do súladu s počínmi našej ľudovodemokratickej spoločnosti a aby sa tak z vedy stal účinný nástroj socialistického budovania.

Kritiku a samokritiku pripravte si zhruba podľa týchto bodov:

1. Osobitne si treba všímať otázok ideologickej vyspelosti a úrovne jednotlivých našich ústavov a či prácu v nich jednotliví vedeckí pracovníci zameriavajú súbežne so socialistickými úsiliami našej spoločnosti, či sa u nich prejavuje buržoázny nacionalizmus a buržoázna ideológia.

2. V kritike a samokritike treba si všímať odbornej vyspelosti a činnosti v tom zmysle, pokiaľ sa vo vedeckej práci jednotlivých vedeckých ústavov presadzovali nové formy práce a pokiaľ sa uskutočňovalo zvládnutie problémov metódou dialektického a historického materializmu, nakoľko sa problémy riešili v úzkom spojení s výsledkami sovietskej vedy, nakoľko sa venovala pozornosť rozvíjaniu vedeckého rastu pracovníkov, ústavov a pod.

3. V súvisi s kritikou a samokritikou podajte zlepšovacie návrhy vo forme terminovaných záväzkov, ako si predstavujete vyrovnáť sa so svojimi nedostatkami a ako mienite prispieť k odstráneniu zistených nedostatkov v činnosti a práci vedeckého ústavu, v ktorom pracujete, aby sa zvýšila jeho pracovná výkonnosť a vedecká úroveň.

Po každom kritickom a samokritickom prejave predsedov a interných pracovníkov vedeckých ústavov SAVU bude nasledovať diskusia, do ktorej môžu zasiahnuť všetci účastníci. Diskusia má vyznieť ako kladný prínos k uskutočneniu úloh a cieľov, ktoré sa podľa vyššie spomenutých referátov predstaviteľov nášho štátu a strany od našej vedy a vedeckých pracovníkov očakávajú, aby naša veda a vedeckí pracovníci účinne a úspešne pomáhali prebudovať našu ľudovodemokratickú spoločnosť na spoločnosť socialistickú.

¹ Nečitateľný podpis.

² IX. zjazd Komunistickej strany Československa sa konal od 25. do 29. mája 1949.

³ IX. zjazd Komunistickej strany Slovenska sa konal od 24. do 27. mája 1950.

Oskár ČEPAN

.....

O. Čepan, pom. asistent LÚ SAVU, sebakritické zhodnotenie práce v LÚ SAVU.

V rámci akcie kritiky a sebakritiky pracovníkov SAVU, nastolenej po IX. zjazde KSC a KSS, ktorá bude mať zásadný význam pre zlepšenie práce ústavov a zvýšenie ideologickej úrovne, pokladám za povinnosť uviesť tieto svoje poznámky:

V LÚ SAVU som zamestnaný ešte ani nie rok, no v doterajšej svojej činnosti vidím už nedostatky, na ktorých keby som ďalej zotrval, neposlúžil by som pracovnému kolektívu ústavu. Za najväčší nedostatok musím si priznať nedostatočnú ideologickú vyspelosť, ktorá sa prejavila ešte pred príchodom do SAVU v mojej spolupráci pri III. vydaní Rukováti slov. literatúry.¹ Popri nedostatkoch vecných (materiálových), najmä nemarxistické ideologické hľadiská, objektivizmus a nedostatok triedneho chápania literárnych javov spôsobili, že Rukoväť nedostala sa do obehu, bola zadržaná. V tejto súvislosti pripomínam, že teraz si už uvedomujem nutnosť, ba výhody nového spôsobu kolektívnej práce, ku ktorej som mal v minulosti sklony stavať sa rezervovane, a uvedomujem si potrebu plánovitého reálneho napomáhania socialistického budovania nášho štátu.

Moje pracovné zadelenie v LÚ na bibliografickej práci² svojím charakterom nepredpokladá priame uplatnenie marxistického ideologického hľadiska, ale tým viac môže sa v ňom uplatniť socialistická kolektívna forma práce, spojená so snahami o zvýšenie kvality a kvantity práce. Závazok o 50 % zvýšení normy, ktorý som si dal ešte k všeodborovému zjazdu v nov. 1949, snažil som sa podľa možností dodržiavať a pokladám ho za smerodajný aj pre budúcnosť.

Nedostatky v osvojení si metódy dialektického materializmu chcem postupne odstraňovať intenzívnym štúdiom, ktorého základom bolo štátnopolitické školenie, ktoré som absolvoval v minulom mesiaci. Tak podobne ďalšie zdokonalenie sa v ruštine a systematické sledovanie sovietskej literárnej vedy, ktorú som si všimával doteraz iba sporadicky, pokladám za nevyhnutné pre ďalšiu úspešnú prácu v mojom pracovnom zadelení v LÚ SAVU.

¹ Pozri CHROBÁK, Dobroslav a Oskár ČEPPAN. *Rukoväť dejín slovenskej literatúry*. Tretie, opravené a doplnené vydanie. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1949. 290 s.

² Literárnovedný ústav SAVU mal roku 1950 štyri oddelenia: pre slovenskú literatúru, pre slovanské literatúry, pre západoeurópske literatúry a pre antické literatúry; súčasťou oddelenia pre slovenskú literatúru bola aj pracovná komisia pre bibliografiu.

Jozef FELIX

Dr. Jozef Felix, asistent LÚ SAVU.

Do Slovenskej akadémie vied a umení prišiel som 1. sept. lanského roku s úmyslom, že tu napíšem prácu o Villonovi a o jeho zaradení do vývinu francúzskej literatúry.¹ Keď mám priznať svoje chyby, ktorých som sa dopustil, čo robím vskutku rád, lebo v kritike i autokritike vidím vzpruhu k ďalšej práci, dovoľte mi najprv objasniť, ako som k tejto práci prišiel, vlastne prečo ma táto téma zaujala. Vyplynula automaticky z praxe prekladateľskej. Svojho času sme spolu s Kostrom preložili Villonov Malý testament.² Náš preklad mal vskutku úspech a v súvislosti s ním napr. Pravda sa vyjadrila ako o básnickom čine a nabádala nás k prekladu ďalšieho diela Villonovho. Malý testament, to je Villonovo dielo mladosti a nestavia prekladateľa pred väčšie prekladateľské problémy. Keď som sa však s Jánom Smrekom pustil do Villonovho Veľkého testamentu,³ musel som sa nevyhnutne stretnúť s veľmi závažnou problematikou, jednak textologickou a jednak literárnohistorickou, ktorá sa mi postupne rozrastala do problematiky celej francúzskej literárnej gotiky. Riešiť prekladateľské problémy Villonovho Veľkého testamentu

znamenal riešiť problémy gotickej poézie celej. Pri štúdiu týchto problémov oboznámil som sa s prácami francúzskych a talianskych romanistov a bol som veľmi prekvapený, koľko paradoxných súdov a hodnotení sa vyskytuje v súvislosti s vlastnou Villonovou pozíciou v dejinách francúzskej literatúry. Jedni vedci ho vyradovali absolútne z gotiky, iní ho tam absolútne vradili, jedni z neho robili prvého básnika moderného, iní typického básnika gotického, za ktorým smelo spustili môstik, jedni romantika a iní – aj u nás – dekadenta. Položil som si otázku: Kamže teda patrí Villon?

Až štúdiom poézie, špeciálne XV. storočia, snažil som sa ho správne lokalizovať. Čiže: zameral som svoju prácu predovšetkým na širšiu bázu romanistiky. Pritom mi išlo najmä o korektúru názorov v doterajšom literárnohistorickom bádani francúzskom a talianskom. Nechcem tu spomínať, k akým výsledkom som prišiel v súvislosti s Villonom a interpretáciou jeho poézie, len mi prichodí spomenúť, že vyskytla sa mi aj možnosť, keď som bol informoval o niektorých svojich náhladoch francúzskeho medievalistu Alberta Pauphileta,⁴ vydať svoju budúcu prácu o Villonovi – po francúzsky. A keď toto spomínam, spomínam to len preto, že to charakterizuje ráz mojej práce. Ako som bol povedal, zameral som ju na špecifické problémy francúzskej romanistiky.

Nuž, a toto pokladám za svoju hlavnú chybu. Neuvedomil som si dostatočne, že je potrebné zamerať aj vedeckú prácu tohto druhu na potreby našej spoločnosti a na súčasné bádateľské úsilie. Z tohto aspektu som pociťoval svoju prácu ako anachronizmus a v tomto zmysle som sa sám o nej vyjadril na pracovnej schôdzke nášho ústavu pred predsedom Dr. Mikulášom Bakošom⁵ a členmi nášho ústavu. Uznávam, že celé naše vedecké úsilie má sa nieť predovšetkým zreteľmi potrieb našej spoločnosti, a teda na svojom názore trvám, i keď z dôrazňujem, že pokúšal som sa explikovať Villona v súvislosti s ekonomickými a spoločenskými podmienkami jeho doby a v rozporoch, ako sa odrážajú v diele Villonovom, hľadať reflex súčasných rozporov spoločenských, nechápajúc Villona ako psychické kontradikčné monštrum, ako sa chápal doteraz. Nazdávam sa však, že som to neurobil dosť systematicky a dosť metodicky.

Prečo? Uznávam, že to súvisí s naším dosiaľ len fragmentárnym poznaním literárnohistorických metód vedcov stojacich na báze dialektického materializmu. V druhom rade to však súvisí aj s nedostatočným poznaním sociálnoekonomickej bázy poézie francúzskeho stredoveku. Ak chcem explikovať poéziu týmto spôsobom, je nesporné, že musím poznať diela francúzskych historikov, tak pokrokových, ako starších, odvážim sa povedať, buržoázných, ktorých názory treba podrobovať korektúre, ale ktorí prinášajú aj veľké množstvo materiálu.

Nuž, zadovážil som si síce Blocha, Pirena, Championa,⁶ ale nijako sa mi nepodarilo zadovažiť si hromadu iných diel. Darmo som sa o to pokúšal. Nešlo to. A teda tu vidím chybu svojej práce.

A tu sa naskytuje principiálny problém. Sme postavení pred povinnosť prehodnocovania literárnohistorických zjavov. S tým úplne súhlasím. Ale prehodnocovať literárnohistorické zjavy možno len tak a vtedy, keď poznáme, ako tieto zjavy boli zhodnotené buržoáznou vedou. To je pre mňa základná podmienka. Sovietska autorka Jevnina, ktorá nedávno napísala knihu o Rabelaisovi,⁷ pozná detailne všetky práce o Rabelaisovi od Abela Lefranca po Luciena Febvra.⁸ Tak sa prehodnocovať dá. A výsledky jej prehodnocovania takto znamenajú aj vskutku prínos. Bez znalosti literárnohistorického materiálu, ktorého štúdium nedávno tak zdôrazňoval v Prahe Bareš,⁹ a bez znalosti diel o hospodárskej a spoločenskej základni literatúry môžu sa vytvoriť len vedecké diela iluzórnej hodnoty – hádam aj smiešne.

Záverom teda: Ak chceme robiť v odbore francúzskej literatúry práce závažnejšie, ktoré by slúžili pre potreby našej spoločnosti, ale zároveň by prehodnocovali zjavy francúzskej literatúry s nárokom na určitú platnosť, je nám nutne potrebná pramenná literatúra. A keďže nevidím nijaké možnosti zadováženia tejto literatúry, hodlám sám z vlastnej vôle opustiť toto pole svojej činnosti a prejsť na pole iné, kde budem môcť účinnejšie slúžiť potrebám súčasnej spoločnosti. Som tej mienky, že kvalitný preklad klasikov z románskych literatúr poslúži našej spoločnosti lepšie ako polovičná vedecká práca v mojom odbore vypracovaná v rámci SAVU.

5. júla 1950

- ¹ Keďže už roku 1951 musel J. Felix pre politické dôvody odísť z Literárnovedného ústavu SAVU, svoju monografiu o francúzskom básnikovi F. Villonovi nedokončil. Viac pozri TRUHLÁŘOVÁ, Jana. Jozef Felix a jeho rekonštrukcia francúzskeho renesančného sveta. In: TRUHLÁŘOVÁ, Jana (ed.). *Jozef Felix (1913 – 1977) a cesta k modernej slovenskej romanistike*. Bratislava: VEDA, 2014, s. 70 – 71. ISBN 978-80-224-1346-6.
- ² Pozri VILLON, François. *Malý testament*. Prel. J. Felix a J. Kostra. Bratislava: Elán, 1948. 78 s.
- ³ Pozri VILLON, François. *Velký testament*. Prel. J. Felix a J. Smrek. Bratislava: Pravda, 1949. 310 s.
- ⁴ Francúzsky medievalista Albert Pauphilet žil v rokoch 1884 až 1948, napísal monografie ako *La Queste del Saint Graal: Roman du XIIIe siècle* (1923), *Le Moyen Age: Histoire de la littérature française* (1937) a i.
- ⁵ M. Bakoš bol predsedom Literárnovedného ústavu SAVU v rokoch 1949 – 1951.
- ⁶ Marc Bloch (1886 – 1944), francúzsky historik, spoluzakladateľ historickej školy Annales; Henri Pirenne (1862 – 1935), belgický historik, venoval sa dejinám európskeho stredoveku z hľadiska ekonomických, sociálnych či kultúrno-spoločenských súvislostí; Pierre Champion (1880 – 1942), francúzsky historik, napísal monografie o Johanke z Arku, Ludovítovi XI. či Françoisovi Villonovi.
- ⁷ Pozri JEVNINA, Jelena Markovna. *François Rabelais*. Moskva: Gospolizdat, 1948. 344 s.
- ⁸ Abel Lefranc (1863 – 1952), francúzsky literárny historik, autor prác *Les Navigations de Pantagruel: Étude sur la géographie rabelaisienne* (1905), *La Vie quotidienne au temps de la Renaissance* (1938) a i.; Lucien Febvre (1878 – 1956), francúzsky historik a jeden zo zakladateľov historickej školy Annales, napísal práce ako *Un Destin, Martin Luther* (1928), *Civilisation: Évolution d'un mot et d'un groupe d'idées* (1930) či *Le Problème de l'incroyance au XVIe siècle: La religion de Rabelais* (1942).
- ⁹ Gustav Bareš (1910 – 1979), český novinár, komunistický politik, v rokoch 1949 – 1952 bol členom predsedníctva Ústredného výboru Komunistickej strany Československa.

Viktor KOCHOL

.....

Dr. Viktor Kochol, adm. riad. LÚ SAVU – príspevok ku kritike a samokritike vedeckých pracovníkov SAVU.

IX. zjazd KSS a najmä prejav jej generálneho tajomníka Št. Baštovanského zdôraznil živelnú zainteresovanosť našej pospolitosti i najvyšších politických miest o kultúrne a vedecké problémy. Pre vedeckého pracovníka je potešiteľnou skutočnosťou, že sa o jeho prácu spoločnosť zaujíma, že vedecká práca stáva sa nevyhnutnou súčiastkou nášho spoločenského života

a zdravého vývinu a smerovania k socializmu. V minulosti, v časoch triednej roztrieštenosti, bola veda odkázaná iba na samu seba, strácala neraz kontakt so spoločnosťou a dospievala aj k niektorým výstrelkom a absurdnostiam.

V našej spoločnosti je preto potrebné vysporiadať sa s niektorými škodlivými pozostatkami minulosti, ktoré by mohli nepriaznivo pôsobiť na ďalší vzrast vedy a kultúry vôbec.

Budem hovoriť iba o literárnej vede, v ktorej pracujem, a o svojich vlastných vedeckých počiatkoch s vedomím, že nedostatky v jednej vednej oblasti úzko súvisia s celkovou spoločenskou situáciou, za ktorej veda existovala a vyvíjala sa.

Na vysokoškolských štúdiách v rokoch 1939 – 1943¹ osvojoval som si metódu literárno-vedného štrukturalizmu, ktorý sa všeobecne považoval za vedecky a spoločensky pokrokový smer a z metodického hľadiska za vedeckejší ako doterajší literárnohistorický eklekticizmus. Sociálna a kultúrna zaostalosť našich pomerov, pomerne nízka úroveň vtedajšej vysokej školy, strata kontaktu s cudzími kultúrami vo vojnových rokoch zapríčinili, že som bol odkázaný temer na samého seba a že som sa učil iba na vlastných chybách. V súhlase so zakladateľmi štrukturalizmu ponímali sme literárne dielo ako štruktúru tvorenú z určitých prvkov, ktoré sú vo vzájomnom dynamickom napätí. Tento dynamický zreteľ bol v štrukturalizme správny a podnetný a pomohol mi v mnohom pri chápaní základných problémov dialektického a historického materializmu, vedeckej metódy socializmu. Nesprávny bol štrukturalizmus, najmä v našich učňovských rokoch, v mechanickom formalistickom hodnotení mnohých zjavov a v zjednodušovaní literárneho procesu na internú oblasť literatúry, najmä v otázkach jej vývinu. Slovenský štrukturalizmus, hoci v zásade nevylučoval sociálne momenty v literárnom diele, obmedzoval sa v praxi na zisťovanie niektorých formálnych úkazov, čím vlastne splňoval iba parciálne úlohy. Štrukturalizmus nám nerozriešil otázku postavenia literatúry v spoločnosti, neponímал literatúru a kultúru ako nadstavbu na materiálnej a sociálnej základni a nehodnotil literatúru ako odraz sociálnych a triednych bojov. Toto všetko nám vysvetlil vedecký socializmus, ktorý stavia literatúru na reálnu historickú bázu a správne odlišuje základné otázky do parciálnych, s ktorými si buržoázna literárna veda, inkluzíve štrukturalizmus, často nevedela poradiť. Chybou nášho štrukturalizmu bolo, že sa zameriaval zväčša na problémy druhotné.

Uvedomujúc si tieto nedostatky, snažil som sa v rámci štrukturalnej metódy uniknúť z formalizmu a zameriavať svoj záujem predovšetkým na významovú oblasť literárneho diela, na ideologickú a filozofickú problematiku literatúry. Avšak aj tu, ako sa to ukázalo najmä na mojej poslednej práci o štúrovcoch,² traktoval som problematiku staticky bez zámerného prihliadania k hospodárskym, sociálnym a ideologickým podmienkam a jeho historického vývinu. Výsledky, ku ktorým som dospel, prispeli síce k obohateniu našich poznatkov o štúrovských básnikoch, nevyriešili však problematiku štúrovského hnutia ako celku, pretože som sa nemohol oprieť o sociálne, politické a hospodárske dejiny tohto obdobia a do istej miery aj preto, že som podľahol artizmu a obmedzoval som sa len na básnický materiál, z ktorého nemožno vysvetliť mnohé závažné otázky.

Pravda, treba priznať, že úlohou vedeckého výskumu nie sú vždy iba základné, principiálne otázky, že je treba riešiť aj rad problémov druhotných a pomocných. Je úlohou organizácie a plánovania vedeckej práce, ako tieto úlohy nastolovať, chronologizovať a pridelovať. V čase vzniku tejto práce nedospeli sme ešte k širšie podloženému plánovaniu literárnohistorickej práce. Moja práca o štúrovcoch je zo spomínaných objektívnych a subjektívnych príčin rázu prechodného, kde som sa sám vysporiadal s mnohými omylmi buržoázneho chápania

literárnych zjavov a ktorá mi ukazuje cestu správneho hodnotenia literatúry a kultúry ako nadstavby materiálnych a sociálnych podmienok. Menšia práca o Hviezdoslavovi, ktorú som dokončil,³ koriguje z metodického hľadiska tento nedostatok, musím však priznať, že bez predchádzajúceho osvetlenia hospodárskej a sociálnej minulosti pohybuje sa každá práca o slovenskej literatúre na nepevnej pôde.

Snažil som sa zapojiť do socializačného úsilia našej spoločnosti a najmä našej vedy na poli výskumnom, organizačnom i odborovom. Záleží mi na rozvoji našej vedy i na rozvoji našej vrcholnej vedeckej inštitúcie. Pomáhal som našim zodpovedným činiteľom ako riaditeľ LÚ SAVU⁴ a ako predseda ZR⁵ budovať a rozširovať SAVU a chyby, ktorých som sa dopustil, nepramenili zo zlej vôle, ale skôr z počítačných ťažkostí. Úlohy, ktoré si spoločnosť prideli, budem vykonávať podľa svojich síl a schopností. Vychádzajúc z naliehavosti našich potrieb budem sa venovať výskumu ruskej literatúry a na základe výsledkov sovietskej literárnej vedy osvojovať si a prehľbovať metódu vedeckého socializmu vo svojom pracovnom odbore.

Čo sa týka organizácie literárnoteoretickej práce, treba mi ako riaditeľovi LÚ SAVU povedať niekoľko slov. Od roku 1949 stal sa LÚ SAVU strediskom celého nášho literárneho výskumu a určil si hlavnú úlohu napísať kolektívne Dejiny slovenského písomníctva do konca druhej päťročnice.⁶ Nakoľko potreby našej spoločnosti vyžadujú si aj vedecký výskum cudzích literatúr, neúmeraná časť interných pracovníkov LÚ zaoberá sa výskumom cudzích literatúr, čím sa aspoň čiastočne naprávajú našej minulosti, ktorá túto oblasť bádania takmer úplne zanedbávala. Pred napísaním veľkých Dejín slovenskej literatúry treba vykonať rad predprác v pomocných literárnohistorických disciplínach, ako aj výskumných prác v oblastiach doteraz zanedbávaných (napr. slov. latinský humanizmus). Úspešné splnenie týchto úloh je podmienené personálnym vybavením LÚ. Doteraz sa slubne rozvinuli práce bibliografické vďaka personálnemu rozšíreniu. Práce edičné, najmä vydávanie korešpondencie, denníkov a memoárov slovenských literárnych dejateľov, ako i poriadanie kritických vydaní klasikov našej literatúry je taktiež jednou z najdôležitejších úloh LÚ. Odstránia sa tým nielen nedostatky našej neblahkej minulosti, ale rozšíria sa tým aj poznatky o našej spoločnosti, ktoré budú využité aj mimo rámca literárnej histórie.

Organizačne jednotlivé pracovné úlohy v LÚ koncentrujú sa v príslušných pracovných komisiách a oddeleniach LÚ SAVU, z ktorých niektoré vyvíjajú zdarnú činnosť.

Kládol by som predbežne najväčší dôraz na pomocné literárnohistorické disciplíny, ktoré možno úspešne splniť iba v rámci LÚ, a to na bibliografiu a textológiu. Pred napísaním Dejín slovenskej literatúry treba starostlivo zozbierať a utriediť mnohé materiálové poznatky, tieto úlohy možno vykonávať iba kolektívnou formou práce, čím by sa táto forma osvojovala, a konečne na tieto práce dali by sa použiť všetky jestvujúce odborné sily bez ohľadu na ich prípadné metodologické nedostatky. Touto delbou práce neboli by nijako ohrozené ideologicky zamierané výskumné práce, čo by sa vyriešilo na príslušných zodpovedných miestach.

6. júla 1950

V. Kochol

¹ V. Kochol v týchto rokoch študoval slovenčinu a nemčinu na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave.

² Autor naráža na svoju prácu *Sociálne prvky v štúrovskej poézii*, ktorú v januári 1949 predniesol na pôde Bratislavského lingvistického krúžku.

- ³ Pozri KOCHOL, Viktor. Hviezdoslavov pomer ku skutočnosti. In: *Literárnohistorický zborník*, 1949-1950, č. 6-7, s. 139 – 155.
- ⁴ V. Kochol bol administratívnym riaditeľom Literárnovedného ústavu SAVU v rokoch 1947 – 1951.
- ⁵ Keď bol V. Kochol riaditeľom Literárnovedného ústavu SAVU, pôsobil aj ako predseda závodnej rady, ktorá po februári 1948 usmerňovala prácu všetkých zamestnancov SAVU v súlade s oficiálnymi nariadeniami Komunistickej strany Československa.
- ⁶ V prvej polovici päťdesiatych rokov vznikol na Literárnovednom ústave SAVU (od roku 1953 Ústav slovenskej literatúry SAV) jednozväzkový náčrt dejín slovenskej literatúry, no rukopis už do tlače nešiel pre zmenu politického ovzdušia roku 1956; pracovníci ústavu následne začali pripravovať tzv. akademické *Dejiny slovenskej literatúry*, ktoré nakoniec vyšli až v piatich zväzkoch.

Nora KRAUSOVÁ

.....

Vec: Dr. Nora Kocholová, asistentka LÚ, príspevok ku kritike a sebakritike vedeckých ústavov SAVU.

Pripomínajúc si, čo bolo na adresu vedeckej práce a vedeckých pracovníkov povedané na IX. zjazde KSČ v Prahe a najmä na IX. zjazde KSS v Bratislave v prejave gen. taj. KSS s. Baššovanského, ďalej rozmyšľajúc o tom, čo odznelo na diskusiách o tomto prejave v rámci Literárnovedného ústavu a na širšej schôdzke, vedenej doc. Melicherčíkom,¹ zamýšľam sa nad svojou doterajšou vedeckou prácou v LÚ SAVU a samokriticky priznávam:

Moja prvá väčšia práca, ktorá vyšla tlačou, príručka Ako rozoberáme verš² (nie síce v rámci akadémie, čo však ma nemôže ospravedlňovať), javí všetky chyby a nedostatky formalistických prác. Jej omyly sú tým zodpovednejšie a ťažšie, že práca chcela byť školskou príručkou, dostávala sa do rúk stredoškolskej mládeže i profesorov a mohla i týchto zviest' na scestie formalistického, buržoázne intelektuálneho nazerania na podstatu a význam poézie a umenia vôbec. Formalistická metóda mojich prác úzko súvisela s idealistickým svetonáhladom, podporovaným prostredím, v ktorom som vyrastala,³ a výchovou na školách, svetonáhladom, ktorý vychádzal z Kantovského estetizmu, ktorý v umení neuznával nijakú inú hodnotu nad funkciu estetickú, čo ma zaviedlo do akéhosi l'art pour l'artizmu vo vede (a tam, kde som sa snažila dať za seba viacej, než čo mi skýtal formalizmus, som upadala, čo sa síce môže zdať kontrastným, do buržoázneho nacionalizmu). Až neskôršie, no ešte bez vplyvu marxistickej literatúry, sa mi začínali objavovať nedostatky takejto metódy a s ňou úzko súvisiaceho svetonáhladu. Tieto svoje pochybnosti o správnosti takéhoto nazerania na úlohy literárnej vedy som podala na schôdzke Bratislavského lingvistického krúžku⁴ a uverejnila v časopise Slovo a tvar,⁵ no pretože som nepoznala a neštudovala spisy Marxa, Engelsa, Lenina a Stalina a nemala som poňatia, ako treba aplikovať tézy dialektického materializmu na literatúru, nevedela som nájsť pre seba nijaké východisko.

Ani moja nasledujúca práca Sonet v slovenskej poézii⁶ z vedeckého stanoviska celkom neobstojí, lebo i keď skúmanie istého literárneho druhu v jeho vývine, akým je napr. sonet, svojou povahou zvädza k formalizmu, keďže tu ide v prvom rade o formu, predsa mohla som i tu prizerať k hospodárskej a sociálnej základni a snažiť sa o vysvetlenie jeho rozkvetu alebo zániku (u nás u štúrovcov) práve touto základňou. Pridržala som sa teda i tu jedného z hlavných kritérií formalizmu, a to imanentného vývinu istého literárneho druhu.

Moja ďalšia práca Rozbor kompozície E. T. A. Hoffmannovej poviedky *Lebensansichten des Katers Murr*⁷ je už prácou vedeckejšou a pokrokovejšou. Keď som ju koncipovala, ujasňoval sa mi už problém, že literatúra patrí medzi ideológie a že rovnako ako každá iná ideológia je určovaná spoločenským bytím. Pri tomto revidovaní základných metodických otázok hrali obrovskú úlohu náhľady Marxa a Engelsa o umení, literatúre, a teda i literárnej vede, a Leninove o straníckosti literatúry a rovnako i vedy. No hoci som sa v tejto štúdií snažila pozeráť na nemecký romantizmus a na postavenie, aké v ňom zaujímal E. T. A. Hoffmann, marxisticky a vedecky, hoci som tu už hlavný dôraz kládla na ideovú stránku umeleckého diela, v tomto prípade na kritiku vtedajšej nemeckej spoločnosti, ako sa odrážala v Hoffmannovom diele, predsa platí tu i o mne Engelsova veta: „Bohužiaľ, ľudia sa domnievajú, že novú teóriu pochopili a môžu ju aplikovať, len čo si osvojili základné tézy, a to býva zďaleka nie vždy správne.“ Čo v tejto práci chýba, je poznanie nemeckých hospodárskych, sociálnych a politických pomerov, tejto nevyhnutnej základni a pozadia, bez ktorého celá práca akoby visela vo vzduchu. Ako ospravedlnenie nech mi slúžia ťažkosti pri zaobstarávaní si príslušnej marxistickej literatúry. Dnes po preštudovaní Mehringa⁸ by som tento nedostatok vedela odstrániť, no chýba mi znalosť príslušných zväzkov zbraných spisov Marxa a Engelsa, týkajúcich sa nemeckých pomerov tých čias, ktoré sú mi neprístupné.

Pri svojej poslednej práci *Revolučnosť mladého Goetheho v období Šturmu a drangu*⁹ som sa už usilovala o aplikovanie zásad dialektického materializmu na daný predmet (v mojom prípade na literárne diela mladého Goetheho), čo však nevyklučuje jej prípadné nedostatky, ale tieto mi už môže vytykať iba marxistická dialekticko-materialistická kritika, lebo táto štúdia sa už zaradila do radu predmetov výlučne jej kritiky.

Pokiaľ ide o môj vzťah k sovietskej literárnej vede, snažím sa o osvojenie náhľadov Franza Schillera¹⁰ na nemeckú literatúru. Pokiaľ ide o môj vzťah k dnešnému budovateľskému úsiliu, konkrétne k našej päťročnici, často som sa zamyslela, či ja tým, že skúmam nejaké diela nemeckej literatúry, tejto päťročnici napomáham, keď by bolo tolko naliehavejších a menej odľahlých úloh hneď už v samotnej slovenskej literárnej vede. Myslím však, že tieto pochybnosti svedčili ešte o mojom mechanickom chápaní úlohy kultúry a vedy v spoločnosti. Slovenská verejnosť pozná nemeckú literatúru len podľa falošných náhľadov nem. buržoáznej a fašistickej lit. histórie a publicistiky, takže mojou prvoradou úlohou bude prehodnocovanie jej kritérií zo stanoviska marx-leninizmu. Splňaním úloh, ktoré mi budú pridelené, zapojujem sa do budovania našej spoločnosti i do budovania vedy na nových socialistických základoch.

¹ Andrej Melicherčík (1917 – 1966), významný slovenský národopisec.

² Pozri BENIAKOVÁ, Nora. *Ako rozoberáme verš*. Bratislava: Orlovský, 1948. 68 s.

³ Viac pozri KRAUSOVÁ, Nora. Rodinné zázemie. In: *Filozofická terapia literárnej vedy*. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2009, s. 7 – 23. ISBN 978-80-89222-63-6.

⁴ Autorka má na mysli svoju prednášku *K problematike výkladu básnického diela*, ktorú na pôde Bratislavského lingvistického krúžku predniesla 24. marca 1947.

⁵ Pozri BENIAKOVÁ, Nora. K problematike dnešného výkladu básnického diela. *Slovo a tvar*. Bratislava: Bratislavský lingvistický krúžok v štátnom nakladateľstve, 1947, roč. 1, č. 2, s. 49 – 52.

⁶ Pozri BENIAKOVÁ, Nora. Sonet v slovenskej poézii. Od klasicizmu po symbolizmus. In: *Literárnohistorické štúdie*. Bratislava: Slovenská akadémia vied a umení, 1950, s. 5 – 57.

⁷ Pozri KRAUSOVÁ, Nora. *Od Lessinga k Brechtovi*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1959, s. 119 – 158.

⁸ Franz Mehring (1846 – 1919), nemecký marxisticky orientovaný historik, publicista a politik.

⁹ Pozri KRAUSOVÁ, Nora. *Od Lessinga k Brechtovi*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1959, s. 39 – 61.

- ¹⁰ Franz Schiller (1898 – 1955), ruský marxisticky orientovaný literárny vedec, dlhé roky pôsobil v Moskve, napísal monografie ako *Heinrich Heine* (1930), *Wolfgang von Goethe* (1932), *Engles ako literárny kritik* (1934) či *Friedrich Schiller* (1955), úzko spolupracoval s ruským teoretikom umenia M. A. Lifšicom (1905 – 1983).

Milan PIŠŮT

.....

Prof. Dr. Milan Pišút
Sebakritika.

Uznávajúc, že sebakritika je predpokladom zdokonalenia spoločenského súžitia, a teda i vedeckého pokroku, ochotne sa podujímam tejto úlohy v zmysle vyhlásení IX. zjazdu KSS a v záujme ideologickej, odbornej i pedagogickej vyspelosti môjho odboru, literárnej histórie, ktorý tak eminentne súvisí s marxistickým, historicko-materialistickým a dialektickým chápaním dejín.

Uznávam, čo mi bolo vyčítané na plenárnom aktíve našej fakulty,¹ že som sa za posledné dva roky „ťažko lúčil s buržoáznou literárnou históriou“. Túto výčitku rozvediem z hľadiska i d e o l o g i c k é h o sám tak, ako teraz, po vlastnom štúdiu a po marxistickom školení cítim a chápem. Z buržoáznej literárnej histórie mi zostalo hodne nezdravého a zbytočného. Predovšetkým badateľné sú ešte stopy snahy vykladať literárne dielo z neho samého, t. j. psychologicky, bez ohľadu na triednu základňu, na ktorej vzniklo. Často zbytočne som rozvádzal idealistické zložky diela, neodvážiac sa zreteľne oddeliť v nich to, čo bolo na danú situáciu reakčné a čo pokrokové. Neužíval som v dostatočnej miere presnej marxistickej terminológie, pomáhajúc si neurčitým impresionizmom vo výrazoch a neudávajúc jasne vývinovú líniu celej európskej literatúry 19. storočia, smerujúcej k prestavbe spoločnosti na základe diktatúry proletariátu ako nevyhnutného prechodu k beztriednej spoločnosti, spoločnosti bez vykorisťovateľov a vykorisťovaných. V rozbore diel neuplatňoval som dostatočne zreteľ funkcie diela vzhľadom na pracujúcu, vykorisťovanú triedu. Pri určovaní jednotlivých štádií literárneho vývinu nemal som vždy pred očami postavenie pracujúcich, lebo len z hľadiska pracujúcej triedy možno správne hodnotiť diela čo do ich pokrokovosti a ľudskosti. Z ideologickej stránky nesnažil som sa dostatočne a dosť rázne odmietať všetko reakčné a naproti tomu dôrazne zhodnotiť svetový a epochálny význam októbrovej revolúcie ruskej, počítajúc – ako som pred februárom roku 1948 i v článkoch napísal² –, že revolučný pohyb smerom k socializmu vo svete bude postupný a zmierlivý, že nevyžaduje už revolučného elánu, že Západ a Východ nájdu modus vivendi. Toto pohodlné a nemastné-neslané stanovisko otupovalo určitosť mojich výkladov a sťažovalo mi v plnej miere zhodnotiť význam februárových udalostí roku 1948. Z rozličných buržoázných idealistických systémov zdedil som – ako každý, kto prešiel tým panoptikom názorov a eklekticizmov – snahu všetko zmierovať, oheň i vodu, čo, ako je známe, umožnilo práve vznik nacistickej ideológie a napomohlo príchodu druhej svetovej vojny. I keď som už od svojich štúdií na Filozofickej fakulte³ zastával kladné stanovisko k socializmu a s radosťou vítal výstavbu socializmu v ZSSR, hoci som pred februárom 1948 na oficiálnych slávnostiach zhodnocoval význam októbrovej revolúcie, nenašiel som dosť rozhodnosti postaviť sa jednoznačne na stranu úsilí KSS, dlho zotrúvajúc v tejto

polovičatosti a mysliať si, že socialistická spoločnosť vznikne prerastaním buržoázných inštitúcií samovoľným vývinom. Toto reformistické stanovisko, ktoré – ak dovoľíte prirovnávanie – sa podobá človeku, ktorý by kurča za nič na svete nezabil, ale kuracinu rád je, bolo ešte roku 1948 v úzadí mojich výkladov. I keď som krátko po februári vyhlásil v liste Spolku slovenských spisovateľov, ktorý bol uverejnený v dennej tlači,⁴ svoj kladný pomer k novému ľudovodemokratickému režimu, nepristúpil som hneď rázne k úplnému zrevidovaniu svojich názorov a nevyvodil z toho vyhlásenia dosť rýchle a účinne náležité dôsledky pre moju vedeckú a pedagogickú činnosť. To sú teda nedostatky môjho pomalého odlučovania sa od buržoáznej literárnej histórie.

Prechádzajúc na svoj odbor, musím sa zmieniť o poslednej svojej väčšej práci, o monografii o Jankovi Kráľovi,⁵ ktorá bola daná do tlače v januári 1948 a na ktorej som v korektúre nič podstatného nezmenil. Utriedil som v nej rukopisný materiál, vyložil geneticky, určil časovo a na konci v súbornej kapitole zhodnotil. Toto zhodnotenie nebolo a nemohlo byť už pre spomenuté okolnosti podané terminológiou presne marxistickou, terminológiou sovietskej literárnej vedy, neopieralo sa o presné tézy marxistického rozboru spoločnosti vzhľadom na štyridsiate roky minulého storočia a uspokojilo sa len záverom, že Janko Kráľ bol revolučným básnikom a zvestovateľom sociálnej revolúcie. Nepoužil som náležité porovnávaciu historickú metódu, ktorú práve teraz odporúčal J. V. Stalin pre jazykovedu, a nehladel som vyzdvihnúť príbuznosť J. Kráľa s revolučnými básnikmi európskymi, najmä slovanskými. Spomenul som len Petófiho, Huga a Madácha a vynechal celý rad iných, takže mi J. Kráľ zostal viac-menej izolovaným zjavom. – Z buržoázneho obdobia zostali i stopy formalizmu, ako uvádzanie nezávažných detailov, priširoké opisy, formalistické termíny. Vďaka iniciatíve prof. Isačenka⁶ venoval som ochotne štúdiu sovietskej literárnej vedy, cítiac stále nedostatky v tomto odbore. Ale ani to ešte nemôžem pokladať za dostatočné pri doháňaní zameškaného. Pri štúdiu európskeho realizmu i pri horlivom vyhľadávaní sovietskych literárnohistorických prác nestačil som nájsť a vládnuť dôležitú literatúru, o ktorej viem, že je v tomto odbore najsystematickejšia vo svetovej literárnej vedy. Žiaľ, v našich seminárnych knižniciach chýba mnoho potrebných prác zo sovietskej literárnej vedy. – Pri prácach zo slovenskej literárnej histórie zdedil som z buržoázneho obdobia nadhodnocovanie reliogizity, neodlišujúc náležite, čo je v nej pasívnym, netvorivým odrazom spoločenskej základne a čo je príznakom revolučného hnutia, ako ukázal Lenin pri rozbere Tolstého diela a jeho učenia. Uznávam, že ešte zjednodušujem dialekticko-materialistickú metódu pri aplikácii na dejiny literatúry, že často mechanicky určujem triednosť a nie dosť podrobne a jasne – na základe faktov – určujem plnú zložitnosť spoločensko-literárnych vzťahov.

Pri pedagogickej práci zdedil som chyby starého akademizmu, podávať jednoduché významy zložitým spôsobom a vyumelkovanou terminológiou, neberúc ohľad na to, že dnešná mládež žiada jasnosť a úspornosť výrazu. Užíval som dosiaľ hlavne monografického postupu, ktorý sa lepšie žiada vo vedeckej práci, teraz, čo reforma žiada prebrať za vymedzený čas celé úseky literárnych dejín, len pomaly prispôbujem svoje výklady a zdržiavam sa príliš dlho pri jednotlivých osobnostiach. Nespolupracoval som dosť horlivo s poslucháčmi. Čakal som na ich iniciatívu, nešiel som za nimi dosť často, okrem seminárnych cvičení, aby som otázkami, rozhovorom budil oduševnenie pre štúdium, neaktualizoval som na prednáškach dosť výrazne

pokrokové a k víťazstvu pracujúcej triedy spejúce úsilie všetkých pokrokových spisovateľov, slovom nespájal som dôsledne a vždy idey, teórie a prax bojujúceho socializmu.

Vedomý si takto svojich nedostatkov, som si vedomý ďalšieho programu a povinností, ktoré z tohto vedomia vyplývajú. Vedomý som si, že literárna veda a jej vetva literárna história už nie je prešlapovaním na mieste a dumaním o estetizme a moralizovaní, ale má slúžiť ušľachtilej praktickej činnosti, radosti z práce, z kolektívneho budovania šťastia a mieru na svete a toto vedomie popri vedeckých literárnohistorických výkladoch mám zdieľať mládeži a celej verejnosti.

V Bratislave 22. júna 1950

Milan Pišút, v. r.

Záväzky

Zväzujem sa: 1. prehĺbiť štúdium sovietskej literárnej vedy a sledovať vestníky Gorkého literárneho inštitútu Akademii nauk ZSSR;
2. študovať socialistický realizmus v ZSSR a jeho súčasných predstaviteľov;
3. pokračovať a dokončiť prácu o európskom realizme na základe marx-leninskom;
4. preniesť takto získané kritériá na ďalšie štúdium slovenského romantizmu;
5. pripraviť v budúcom školskom roku texty prednášok;
6. iniciatívne sa venovať práci v študijných krúžkoch.

¹ V tom čase M. Pišút pôsobil ako profesor literatúry na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského (vtedy Slovenskej univerzity) v Bratislave.

² M. Pišút pred februárom 1948 v periodikách Čas a Nové prúdy uverejnil viacero kritických článkov o aktuálnom dianí v Československu. Pozri napr. PIŠÚT, Milan. Komplex moci. Čas. Bratislava: Demokratická strana, 1947, roč. 4, č. 57, s. 1; Umelá revolučnosť. Čas. Bratislava: Demokratická strana, 1947, roč. 4, č. 164, s. 1; Kto je reakcionárom? *Nové prúdy*. Bratislava: Jozef Lettrich, 1947, roč. 3, č. 16, s. 307 – 308 atď.

³ M. Pišút v rokoch 1926 – 1931 študoval na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave.

⁴ Pozri Vysvetlenie Dr. M. Pišúta. *Sloboda*. Žilina, Bratislava: Strana slobody, 1948, roč. 3, č. 58, s. 2.

⁵ Pozri PIŠÚT, Milan. *Básnik Janko Kráľ a jeho dráma sveta*. Turčiansky Sv. Martin: Matica slovenská, 1948. 254 s.

⁶ Alexander Vasilievič Isačenko (1910 – 1978), jazykovedec ruského pôvodu, v štyridsiatych a začiatkom päťdesiatych rokov pôsobil na Slovensku, autor viacerých monografií z oblasti fonetiky, fonológie či historickej jazykovedy.

Edičná poznámka

Originál smernice pre kritiku a samokritiku vedeckých pracovníkov Slovenskej akadémie vied a umení v Bratislave a sebakritiky pracovníkov Literárnovedného ústavu sú dnes uložené v Ústrednom archíve Slovenskej akadémie vied v Bratislave (ÚA SAV – SAVU, sign. A-01, A-02); sebakritika Milana Pišúta sa nachádza v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice v Martine (LA SNK, sign. 52 AF 22). Texty sme upravili len čiastočne v oblasti pravopisu a hláskoslovnia (písanie s/z, i/y atď.), na niekoľkých miestach sme tiež zmenili slovosled. Pre lepšiu orientáciu bolo potrebné rozdeliť rozsiahle odseky na viac častí.

Biografické poznámky

Oskár Čepan (1925 – 1992), literárny teoretik a historik, výtvarník, archeológ, paleontológ.

Po absolvovaní ľudovej školy v Trnave vychodil miestne gymnázium. V rokoch 1945 – 1949 študoval slovenčinu a filozofiu na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave. Od roku 1949 pracoval v Literárnovednom ústave SAVU, neskôr aj v Ústave slovenskej literatúry SAV. Hlavnou oblasťou jeho záujmu bola slovenská literatúra 19. a 20. storočia, medzi jeho najvýznamnejšie práce patria: *Kukučínove epické istoty* (1972), *Kontúry naturizmu* (1977), *Stimuly realizmu* (1984) a i.

Jozef Felix (1913 – 1977), literárny kritik a historik, prekladateľ, editor. Ľudovú školu vychodil v Čimhovej, gymnázium v Ružomberku. V rokoch 1931 – 1935 študoval na univerzitách v Bratislave, Prahe a Sorbonne, následne vyučoval na gymnáziách v Kláštore pod Znievom a Bratislave. Po druhej svetovej vojne pôsobil ako dramaturg Slovenského národného divadla v Bratislave, v rokoch 1949 – 1951 pracoval v Literárnovednom ústave SAVU, bol aj redaktorom Slovenského vydavateľstva krásnej literatúry, pracovníkom Ústavu slovenskej literatúry SAV či Ústavu svetovej literatúry a jazykov SAV. Už v tridsiatych rokoch sa zaradil medzi popredných literárnych kritikov, svojimi prácami o francúzskej, španielskej či talianskej literatúre prispel aj k rozvoju slovenskej romanistiky, ako prekladateľ slovenským čitateľom sprístupnil diela od Danteho, Stendhala, V. Huga, M. Prousta a i.

Viktor Kochol (1919 – 1984), literárny teoretik, kritik a historik. Na filozofickej fakulte v Bratislave vyštudoval slovenčinu a nemčinu. Od roku 1945 pôsobil v Literárnovednom ústave SAVU, od roku 1953 bol pracovníkom Ústavu slovenskej literatúry SAV. Napísal niekoľko prác o slovenskom literárnom romantizme, venoval sa aj teórii prekladu, verzológie či metodológii literárnovedného výskumu.

Nora Krausová (1920 – 2009), literárna teoretička a historička. Ľudovú školu vychodila v Chynoranoch, gymnázium navštevovala v Trenčíne a Zlatých Moravciach. V rokoch 1939 – 1944 študovala slovenčinu a nemčinu na filozofickej fakulte v Bratislave. Po krátkom pôsobení vo vydavateľstve SAVU pracovala v Literárnovednom ústave SAVU (1947 – 1951), neskôr pôsobila ako redaktorka vo vydavateľstve Slovenský spisovateľ (1953 – 1963) a bola aj zamestnankyňou Ústavu svetovej literatúry a jazykov SAV (1964 – 1972). Najčastejšie skúmala otázky verzológie, genológie či naratológie, napísala viaceré monografie: *Ako rozoberáme verš* (1948), *Epika a román* (1964), *Rozprávač a románové kategórie* (1972) a i.

Milan Pišút (1908 – 1984), literárny kritik a historik. Narodil sa v Liptovskom Mikuláši, kde vychodil ľudovú školu aj gymnázium. Po ukončení vysokoškolského štúdia na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave niekoľko rokov pôsobil ako gymnaziálny profesor. V júni 1938 sa stal súkromným docentom Univerzity Komenského pre dejiny slovenskej a českej literatúry, po druhej svetovej vojne bol vymenovaný za mimoriadneho a neskôr za riadneho profesora. Na univerzite pôsobil do roku 1977, keď odišiel do dôchod-

ku. Svoj literárnohistorický výskum zameriaval hlavne na obdobie romantizmu, napísal monografie ako *Počiatky básnickej školy Štúrovej* (1938), *Básnik Janko Král' a jeho Dráma sveta* (1948) a i.

.....

PhDr. Dušan Teplan, PhD.
Katedra slovenskej literatúry
Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre
Štefánikova 67
949 74 Nitra
Slovenská republika
dteplan@ukf.sk